

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Joan Portell Rifà

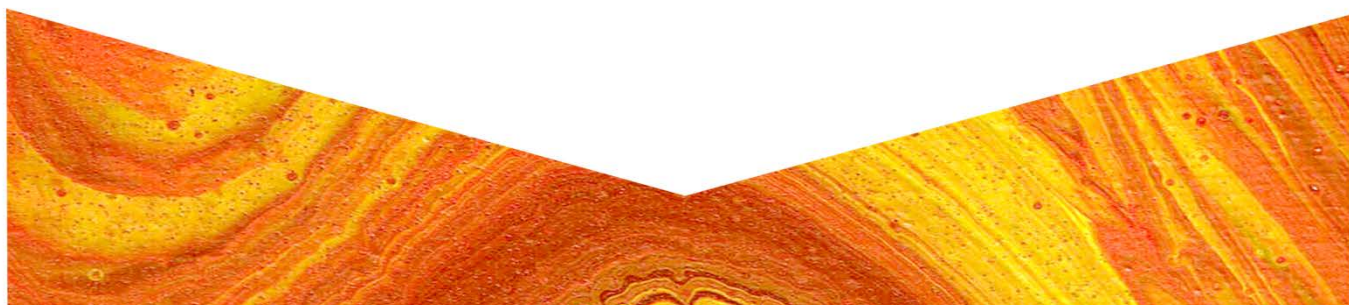
joanportell@gmail.com

Pedagog, escriptor i crític literari

**PANORAMA DEL LLIBRE INFANTIL I JUVENIL
A CATALUNYA (2018-2019):
DESPRÉS DE BOLONYA... LA VIDA CONTINUA**

**PANORAMA DEL LIBRO INFANTIL Y JUVENIL
EN CATALUÑA (2018-2019):
DESPUÉS DE BOLONIA... LA VIDA CONTINUA**

**THE CURRENT STATE OF BOOKS FOR CHILDREN
AND YOUNG ADULTS IN CATALONIA (2018-2019):
AFTER BOLOGNA... LIFE GOES ON**

RESUM | RESUMEN | ABSTRACT

El bienni 2018-2019 mostra una important consolidació de l'àlbum il·lustrat tant de tipus narratiu com documental, un fet que no succeeix, per contra, en la narrativa infantil i menys encara en la juvenil. L'hàbit de lectura infantil denota una bona consolidació: la xarxa de llibreries especialitzades, el seguit de festivals i fires a l'entorn del llibre infantil per tot el territori, les nombroses exposicions i activitats que les biblioteques programen, etc., són clars indicadors del bon moment. Malauradament, però, aquesta bona salut no té continuïtat pel que fa a lectors preadolescents i adolescents. Aquest fet porta com a derivada una caiguda important de la quantitat i qualitat de la literatura destinada a aquesta franja d'edat, un món que havia restat oblidat durant anys però que a poc a poc desperta l'interès dels mediadors. Ei, i no oblidem que molts d'aquests esforços són gairebé quixotescos si observem com de menystinguda tenim la inversió en biblioteques escolars i la reivindicació del 2 % dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya en cultura.

El bienio 2018-2019 muestra una importante consolidación del álbum ilustrado tanto de tipo narrativo como documental, un hecho que no sucede, por el contrario, en la narrativa infantil y menos aún en la juvenil. El hábito de lectura infantil denota una buena consolidación: la red de librerías especializadas, la serie de festivales y ferias en torno al libro infantil por todo el territorio, las numerosas exposiciones y actividades que las bibliotecas programan, etc., son claros indicadores del buen momento. Desgraciadamente, esta buena salud no tiene continuidad con respecto a lectores preadolescentes y adolescentes. Este hecho trae como derivada una caída importante de la cantidad y calidad de la literatura destinada a esta franja de edad, un mundo que había permanecido olvidado durante años pero que lentamente despierta el interés de los mediadores. Eh, y no olvidemos que muchos de estos esfuerzos son casi quijotescos si observamos como de menospreciada tenemos la inversión en bibliotecas escolares y la reivindicación del 2% de los presupuestos de la Generalidad de Cataluña en cultura.

In 2018 and 2019 narrative and documentary picture books for children proved very popular, though written texts for children, and especially for preadolescents, did not reach a wide readership. Reading among young children seems to be well consolidated: the network of specialist bookshops, the series of festivals and fairs promoting children's books, the countless exhibitions and activities organized by libraries are clear indicators of a sector in good health. Unfortunately, this situation does not extend to pre-adolescent and adolescent readers. There is a significant drop in the quantity and quality of books aimed at this age group, a group which has been neglected for years but is now slowly arousing interest. In fact, many of the efforts to promote reading seem to be tilting at windmills, considering the reluctance to invest in school libraries and the continuing refusal to grant 2% of the budget of the Generalitat de Catalunya to culture.

PARAULES CLAU:

Estudis, Recerca, Literatura infantil i juvenil

PALABRAS CLAVE:

Estudios, Investigación, Literatura infantil y juvenil

KEYWORDS:

Studies, Research, Children's and young adult literature

REBUT

27/02/2020

ACCEPTAT

11/03/2020

1 PRESENTACIÓ

Els qui ja fa algun temps que ens movem en aquest món de la lectura i la literatura infantil i juvenil només cal que fem una mirada enrere per comprovar que amb els anys han millorat molts dels elements que conformen aquest món, i molt especialment en les franges de primers lectors. Les activitats, els lectors, les edicions, les reedicions i altres parts de la cadena han viscut, després de la darrera crisi, una situació envejable i han situat alguns indicadors molt per damunt de les xifres anteriors.

A tall d'exemple, les últimes dades de l'estudi *Hàbitos de lectura y compra de libros en España 2019* indiquen que el 83,6 % de nens i nenes menors de sis anys tenen algú que els llegeix llibres, amb un augment de més de vuit punts percentuals respecte del 2018! I entre els infants de sis a nou anys, el 86,8 % dels enquestats va declarar que llegia llibres més enllà dels de text! És a dir, tenim una infància lectora.

Celebrem-ho i felicitem-nos tots plegats, molt especialment els qui d'una o altra manera estem involucrats en aquesta tasca, ja que les xifres són espectaculars i mostren que la societat, majoritàriament, s'ha conscienciat de la necessitat d'acompanyar els infants en les seves primeres lectures. I aquesta tasca titànica va ser endegada ja fa força dècades per gent com els traspassats recentment Ramon Folch i Camarasa, Josep Maria Aloy, Rosa Mut o Maria Àngels Ollé —un record per a tots ells— o segells com La Galera o Joventut dels quals ens en sentim deutors. Els fruits els estem recollint ara, no ho oblidem, ja que l'hàbit de la lectura costa molt d'adquirir i només s'esdevé com a bon costum: per la repetició d'un mateix acte, i encara podríem afegir que aquest costum s'ha de transmetre de generació en generació.

Per això que el subtítol d'aquesta nova contribució a l'ANUARI DE BIBLIOTEQUES, LLIBRES I LECTURA sobre el panorama del llibre infantil i juvenil a Catalunya (2018-2019) esdevé, crec, prou il·lustratiu: «Després de Bolonya... la vida continua». És a dir, no podem abaixar la guàrdia; aturem-nos un moment i brindem, però després continuem la tasca ingent de difondre encara més i millor les benaurances de la lectura ja que, no ho oblidem, un poble lector és un poble més crític i, per tant, un poble més lliure.

Aquesta presentació vol ser un primer tast del que desenvoluparé a continuació, centrant-me en aquells fets més destacats que s'han esdevingut en el món de la literatura infantil i juvenil (LIJ) al llarg del bienni 2018-2019. Durant aquestes pàgines es parlarà, entre d'altres, de fenòmens com el que algú s'ha atrevit a batejar com *l'edat d'or de l'àlbum il·lustrat*, un període en què la quantitat i qualitat d'aquest gènere ha aconseguit quotes mai assolides, amb la derivada que ha suposat l'extensa producció de llibres documentals o de coneixements per a infants i un nou fenomen, també dins d'aquest camp, com són els poemes il·lustrats.

Les xifres són espectaculars i mostren que la societat, majoritàriament, s'ha conscienciat de la necessitat d'acompanyar els infants en les seves primeres lectures

Un poble lector és un poble més crític i, per tant, un poble més lliure

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Tot i això encara ens dol la manca de títols remarcables en narrativa infantil o en la franja de juvenil on, a la caça del lector adolescent, apareixen noves apostes de títols a mig aire de la narrativa i el còmic, un gènere a estudiar i a tenir en compte. Així mateix es referenciaran, especialment, les múltiples reedicions, tant d'autors locals com forans, que fan de la nostra LIJ una literatura força normalitzada, tot i que hi ha temàtiques que no abunden però que estan a l'ordre del dia en la vida quotidiana com és la política, l'educació sexual o la religió.

Finalment, vull observar que la vida continua, que els premis s'esdevenen un rere l'altre amb ritme constant ja que les aigües, després de l'aparició de diferents agrupacions de professionals en els anys anteriors amb la voluntat de reivindicar els seus drets i singularitats, com són Il·lustra, Escrivim o Àlbum Barcelona —ara ha canviat de nom per *Àlbum*—, van representar un terratrèmol en el sector.

Així, doncs, un cop superat el temporal i els mals auguris d'aquells que profetitzaven la desaparició del suport paper en favor del llibre electrònic o de la pèrdua de lectors derivada de l'atracció de les pantalles, sembla que s'ha ascendit un graó més i s'ha situat la literatura infantil, especialment, en un dels moments més dolços de la història.

La literatura infantil, especialment, s'ha situat en un dels moments més dolços de la història

2 ALGUNS NÚVOLS NEGRES

Però no voldria pecar d'optimista i és per això que a continuació apunto alguns temes que, d'una manera o altra, han aparegut en debats, tertúlies, articles i altres cenacles.

Així, per exemple, convé ressaltar la manca important d'informació per valorar la incidència de l'hàbit de la lectura entre els infants a mesura que es fan grans. Aquest problema s'ha incrementat quan el 2019 havia d'aparèixer l'estudi PISA (Programme for International Student Assessment) centrat enguany en la lectura i els seus hàbits en joves de quinze anys d'edat i que, per circumstàncies diverses, no es va presentar en la data que corresponia i ens ha deixat orbes d'aquesta informació. I és que tenir estudis fiables, complets i rigorosos hauria de ser una de les obligacions de tot govern que vulgui conèixer la realitat per actuar en conseqüència, i això actualment no ho tenim.

Tenir estudis fiables, complets i rigorosos hauria de ser una de les obligacions de tot govern

També vull recordar que qualsevol actuació en l'àmbit de la lectura infantil ha d'incidir, molt especialment, en els progenitors. Però campanyes com «Fas 6 anys. Tria un llibre» són un pedaç o una campanya publicitària per demostrar que es fa alguna cosa en pro de la lectura. I és que, no em cansaré d'exclamar, com ja vaig fer fa dos anys: algú pensa que regalant un llibre a un nen de sis anys millorarà el seu hàbit de lectura? Si us plau... I més quan hi ha estudis que demostren que un sol llibre no fa primavera, sinó que és

necessària una tasca ingent, coordinada i constant de molta gent perquè tot el prat floreixi. A més, quin missatge estem transmetent? Que la cultura és i ha de ser gratuïta? Que té tan poc valor que te l'han de regalar per consumir-la? Com podem demanar als infants que tinguin cura dels llibres, que se'ls facin seus, que n'adquireixin com a bé preuat de la seva formació si els regalem? Si us plau, que no ens facin combregar amb rodes de molí.

Així mateix, no deixaré de donar la raó a aquells que s'exclamen per la necessitat d'un seguiment de la promoció i consegüent inversió en activitats lectores i dels seus beneficiaris. Es fa necessari i evident pensar a quines famílies volem dirigir els nostres esforços amb les activitats que des de les biblioteques, entitats municipals, entitats educatives, etcètera, organitzen en pro de la lectura. I és que en diferents debats he observat comentaris que diuen que d'activitats se'n fan moltes —setmanes del llibre, contacontes, presentacions, laboratoris...— però, de debò van al públic mancat d'aquesta necessitat de dinamització lectora? Estem enfocant correctament l'oferta a qui més la necessita? O estem adobant jardins ja prou cuidats? Jo, a voltes, també ho poso en dubte.

Crec que és urgent i necessària una reflexió a l'entorn d'aquest tema a fi de reequilibrar l'oferta. En les xerrades a l'entorn de la lectura en què tinc la fortuna d'estar convidat, he detectat que tots els presents són fidels a aquesta religió lectora. Entenc que tothom necessita escoltar en veu dels altres com de bé està educant els seus fills, però si ho mirem en termes de tota la societat, creieu que són aquests a qui només ens hem de dirigir? Jo crec que no.

Una altra pedra a la sabata la tenim en els hàbits de lectura dels adolescents. I és que aquest mateix estudi d'*Hàbitos de lectura i compra de libros en España 2019* ens mostra —finalment!— i referma quelcom que els estudis del Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil ja van detectar fa més de deu anys: la feina feta de promoció de l'hàbit lector durant la infància aconsegueix ser exitosa fins als catorze anys; posteriorment, pren el mateix caràcter que els hàbits de les persones adultes. I, sinó, fixem-nos en les xifres: així com dels deu als catorze anys els lectors freqüents representen el 77,1 % del total de la població, dels quinze als divuit aquests davallen fins al 49,8 %, gairebé idèntic al 49,9 % dels de més de divuit anys.

Potser que comencem a girar el focus cap a aquesta edat i a buscar estratègies innovadores com les d'oferir altres suports de lectura —mireu, sinó, títols com *Anna Frank. El testimoni de l'Holocaust*, d'Eduardo Alonso i il·lustracions de Tha (Vicens Vives, 2019)— o ampliar el concepte de lectura cap a la literatura digital, formes de narrativa visual o identificar allò que caracteritza els adolescents —pot ser interessant fer passada per la tesi doctoral de Lucas Ramada, *Esto no va de libros. Literatura infantil y juvenil digital y educación literaria*.

Un primer assaig, publicat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat que porta per títol *Adolescents i lectura: el binomi fantàstic*, obre camí sobre el tema tot observant què es fa en altres països i entenent que el lector

Estem enfocant correctament l'oferta a qui més la necessita?

És urgent i necessària una reflexió a l'entorn d'aquest tema a fi de reequilibrar l'oferta

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

adolescent és eminentment social, és a dir, gregari del grup del qual vol formar part, a més d'individu que es reconeix independent i capaç de decidir més enllà d'allò que els adults li havien marcat fins ara. I la lectura no pot ser menys.

Es fa necessari, doncs, la formació de mediadors especialitzats en aquesta edat a fi de donar resposta a les seves demandes i convidar-los a retornar a la biblioteca, d'on desapareixen durant cert temps. I és que l'adolescència no és com la grip, que s'ha de superar, sinó que és l'edat en què el nen esdevé adult, un període de canvis que no es tornarà a esdevenir mai més en la vida. Estem realment preparats per donar-los resposta? Jo crec que encara ens queda molt camí per recórrer.

Sigui o no derivat d'aquesta sensació de deixadesa o d'oblit dels adolescents, i com ja apuntava en l'apartat introductori, semblaria que els autors de l'anomenada *literatura juvenil* han deixat una producció més aviat minsa, tant per quantitat com per qualitat. En aquest panorama destaquen, però, joies com la magnífica novel·la *L'alè del drac*, de Maite Carranza (La Galera, 2019), amb un peu a la ficció i l'altre en el món real, que relata la joventut d'Antoni Gaudí en un moment històric convuls; també l'emotiva *La maleta*, de Núria Parera (Babulinka Books, 2018), amb molt bona acollida de la crítica i mereixedora del premi Serra d'Or 2019, on l'objecte esdevé l'autèntic testimoni de la història del segle xx; l'esgarriosa i contracultural *Tina Franks*, de Bel Olid (Fanbooks, 2018); també *Negorith*, d'Iván Ledesma (La Galera, 2018), una obra amb inspiracions *Lover* kafkianes; i finalment la tercera part de la trilogia *La llum d'Artús*, de Raimon Portell (Barcanova), obra major que fou mereixedora del Premi Nacional de Literatura Infantil i Juvenil 2019 de l'Estat espanyol. Però que l'arbre no ens tapi el bosc. Hi ha manca de títols de qualitat i, encara pitjor, hi ha una evident manca de relleu en els escriptors. I, sinó, fixem-nos que tots els citats anteriorment ronden o superen els cinquanta anys. Que no desperta interès escriure per a joves? Que no té viabilitat econòmica o és que els narradors joves —que segur que n'hi ha— han decidit explicar històries en altres mitjans i suports?

Es necessària la formació de mediadors especialitzats a fi de donar resposta a les demandes dels adolescents

Hi ha manca de títols de qualitat i, encara pitjor, hi ha una evident manca de relleu en els escriptors

3 ACCIONS DIVERSES: EXPOSICIONS, CURSOS, FORMACIÓ, ETC.

La manca de formació reglada de les persones que intervenen en moltes de les baules de la cadena del llibre i la lectura ha estat històricament crònica. Aquesta formació moltes vegades ha estat suplerta, amb bona voluntat, per iniciatives privades que han suposat un gran sacrifici i poc o nul reconeixement acadèmic per a molts dels que hi han participat. Però també cal dir que mercès a aquesta iniciativa la nostra societat té un teixit extens i participatiu que provoca que moltes xerrades, conferències o cursos s'ofereixin fora d'àmbits clàssics de la formació. Des d'aquestes línies reivindico el reconeixement que es mereix aquesta tasca però, això sí, que la seva regulació no suposi perdre la frescor i participació que la caracteritza.

A tall d'exemple, vull comentar que l'associació Àlbum ja el 2018 organitzà el novembre la II Setmana de l'Àlbum. La novetat del 2018 rau en l'ampliació de la seva influència aconseguint celebrar actes simultàniament a llibreries, escoles i biblioteques d'onze demarcacions diferents: Almeria, Astúries, Balears, Barcelona, Girona, Las Palmas, Madrid, Osca, Sevilla, València i Saragossa. A Catalunya, entre el 2 i l'11 de novembre, s'organitzaren més de cent-cinquanta activitats a Banyoles, Barcelona, Cardedeu, Cerdanyola del Vallès, Gavà, Girona, les Franqueses del Vallès, Mataró, Ripollet, Rubí, Sabadell, Terrassa, Torroella de Montgrí i Vic. Felicitats als organitzadors per la iniciativa i l'àmplia repercussió mediàtica i de públic que van aconseguir.

Amb aquest caràcter privat, però amb voluntat de servei públic, cal destacar també La Panxa del Bou, una festa celebrada el mes de novembre de 2018 dedicada als contes organitzada per les llibreries barcelonines Sendak i La Caníbal. La jornada va estar dedicada als contes «tradicionals i no tant» d'aquí i d'arreu, i va incloure una mostra d'il·lustradores, música en viu i tallers.

Així mateix, cal remarcar propostes com el 1r Festival de Literatura Infantil en Família, a Reus el 29 de setembre, on es proposaren, entre d'altres, un espai de contes i natura, un espai sensorial de contes 0-3, un espai de llibres i propostes d'Hervé Tullet i l'Elmer, un taller de jardineria i molt més; o la I Jornada de Literatura Infantil que se celebrà a la biblioteca Sebastià Joan Arbó, d'Amposta, el mateix mes de novembre de 2018. Aquestes iniciatives s'afegeixen a les ja existents com el FLIC Festival, la Setmana de Foment de la Lectura de Vic o les múltiples fires del conte entre les quals destaquem la Fira del Conte de Medinyà, ja que el 2018 celebrà la desena edició amb un munt de propostes, activitats i grans històries per a grans i petits.

El decés de Maria Àngels Ollé, referent de la literatura infantil, va desencadenar un sense fi d'iniciatives en record a la seva figura. Entre elles, i que mereix estar en aquest apartat de l'article, destaca especialment Llum de Llull. Les Biblioteques Municipals de Reus organitzaren la 2a Jornada Llum de Llull per donar a conèixer la seva important aportació al llibre infantil català als inicis dels anys seixanta organitzant xerrades de la professora Teresa Mañà i de membres de MARC (Mestres Àvies Recuperadores de Contes), del qual Ollé va ser impulsora, entre altres activitats.

També al llarg d'aquest bienni han estat nombroses les exposicions per presentar l'obra dels il·lustradors i il·lustradores del nostre país. Destaquen, per exemple, l'exposició «Per què? Carme Solé Vendrell», organitzada per la Generalitat de Catalunya i presentada al Palau Robert —del 20 d'abril al 24 de setembre de 2018— de Barcelona. L'exposició explicava el recorregut vital de Carme Solé Vendrell com a persona i artista, i descobria l'entrellat de l'ofici de la il·lustració a través dels seus dibuixos. L'exposició va tenir una segona vida a Ripoll al llarg de l'estiu de 2019, un fet que ens congratula ja que mostra com pot ser amortitzada una tasca comissariada ja inicialment per la promotora cultural Teresa Duran.

La nostra societat té un teixit extens i participatiu que provoca que moltes xerrades, conferències o cursos s'ofereixin fora d'àmbits clàssics de la formació

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Agafà el relleu al Palau Robert de Barcelona l'exposició que amb el títol de «Patufet, on ets?» —de setembre de 2018 a gener de 2019— reivindicava el llegat que va deixar l'escriptor, folklorista i promotor Aureli Capmany en la cultura catalana a partir del personatge d'en Patufet, protagonista de la revista infantil dirigida per Capmany. La mostra donava a conèixer la vida i l'obra de Capmany amb motiu de la commemoració del 150è aniversari del seu naixement.

La biblioteca Ignasi Iglesias-Can Fabra presentà, també a cavall del 2018 i 2019, l'exposició «Els inicis tintinaires i els il·lustradors catalans (1929-1939)». La mostra ens presentà un recorregut per l'obra dels il·lustradors catalans des de l'any 1929 al 1939, una dècada força difícil pel que fa a la creació i de gran interès artístic, sense cap mena de dubte.

Finalment, convé remarcar l'exposició sobre Pablo Ramírez a la Biblioteca de Catalunya, un referent de la LIJ dels anys 1950 i 1960 i un gran desconegut per al gran públic; la mostra que amb el títol de «K.O. en 5 rounds» mostrà l'obra de l'il·lustrador Arnal Ballester a La Unió de Teià (Maresme), o l'exposició «Sketching, reportaje hospitalario» en el marc del cicle «Espiritu del ilustrador» a la biblioteca Clarà de Sarrià (Barcelona), on es podia gaudir de l'obra exposada d'il·lustradors com Lluïset, Gusti, Miguel Gallardo, Kim, etc.

També sembla que s'han posat de moda les mostres o trobades d'il·lustradors que, amb els seus pinzells, llapis i papers, exposen el procés de creació al carrer, a la vista de tothom qui vulgui gaudir d'aquest acte. Convé citar la ja tradicional trobada a la casa Orlandai de Barcelona; l'«Exposa a Sant Antoni», celebrat el novembre de 2018 en aquest barri barceloní amb el lema «Art a preu solidari», on els il·lustradors com Pere Puig venien la seva obra a preu econòmic; o el «Barcelona dibuixa» que, organitzat pel Museu Picasso, proposà fins a quaranta-vuit tallers gratuïts per animar petits i grans a dibuixar.

Finalment, l'oferta es completà amb la ja tradicional Setmana del Llibre en Català, que ha esdevingut la *rentrée* oficiosa del món del llibre després de l'estiu i altres iniciatives ja ressaltades amb anterioritat com la campanya «Fas 6 anys! Tria un llibre».

Així, doncs, al llarg d'aquests dos anys la literatura infantil, no tant la juvenil, ha continuat esdevenint el centre d'atenció per part de múltiples i diverses iniciatives. Malauradament, però, hom sempre té la sensació que no hi ha una vertebració dels esdeveniments amb objectius clars, diàfans i coordinats: cadascú fa la guerra pel seu cantó.

Quan la literatura infantil i juvenil rebrà l'atenció de les administracions a fi de vetllar per la seva promoció i difusió arreu del territori? Ja hi ha una entitat que té per objectiu aquesta tasca —el Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil— però resta mancada del reconeixement que mereix i del pressupost que li permetria esdevenir el pal de paller de la LIJ de parla catalana.

Sembla que s'han posat de moda les mostres o trobades d'il·lustradors que, amb els seus pinzells, llapis i papers, exposen el procés de creació al carrer

Al llarg d'aquests dos anys la literatura infantil, no tant la juvenil, ha continuat esdevenint el centre d'atenció per part de múltiples i diverses iniciatives

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

4 DE LLIBRERIES I BIBLIOTEQUES

L'acció social de les biblioteques resta sempre present en els seus objectius, però fins fa pocs anys això no necessàriament era present en les llibreries. Sí que n'hi havia que complementaven la seva tasca cultural amb presentacions o altres petits actes, però el que s'ha esdevingut aquests últims biennis a les llibreries infantils, accentuat fins a gairebé l'infinit, és digne d'estudi. Cal tenir en compte que només a Barcelona hi ha més llibreries especialitzades en LIJ que a París! I aquestes han anat prenent un paper de dinamitzador lector digne d'elogi que, fins i tot, algun llibreter com Germán Machado, al capdavant d'*El petit tresor* de Vic, s'ha destapat com a autor amb excel·lents títols com *Sortir a caminar* (A Buen Paso, 2017) o *Baixa dels núvols!* (Ekaré, 2018).

En aquestes llibreries no hi ha setmana que no s'organitzi una sessió de contacontes, presentació o laboratori de lectura. I això s'esdevé arreu del territori creant una xarxa cultural a conservar. Hem de tenir en compte que algunes llibreries emblemàtiques, com Casa Anita, al barri de Gràcia de Barcelona, el novembre de 2019 bufaven ja quinze espelmes.

Fins a dia d'avui no tinc notícia que cap d'aquestes llibreries especialitzades hagi abaixat la persiana. Felicitem-nos, gaudim dels seus consells i participem en les seves activitats a fi de mantenir aquest teixit imprescindible per a la salut cultural del país. Sigui per motius econòmics —crida de clients— i per voluntat d'aportació i compleció amb la societat que les acull, les llibreries han esdevingut un element actiu a tenir en compte.

Complementant aquesta feina, les biblioteques també, potser obligades pel canvi del perfil d'usuari, ofereixen un ampli ventall d'activitats. És encomiable la voluntat de les Biblioteques de Girona i dels seus recursos educatius que proposen, en coordinació amb les escoles de la ciutat, activitats per a totes les edats amb títols tan suggerits com «Minicontes», «La Cisa ens visita», «En Bufalletres» o «La maleta viatgera». I és que més enllà del servei de préstec, la biblioteca esdevé cada vegada més un dinamitzador cultural a la frontera d'un casal i, d'això, cal estar-ne orgullosos. La seva capacitat d'adaptació ha estat encomiable i ha permès despenjar definitivament els cartells de prohibicions que decoraven les parets.

Una proposta innovadora és el nou servei de tauletes que les biblioteques de la Diputació de Girona, a partir del 2018, va posar a disposició dels usuaris. El projecte es va iniciar posant a disposició dels usuaris setanta tauletes en deu biblioteques de la xarxa. Les tauletes disposen d'una selecció d'aplicacions mòbils per a infants, joves i adults, i d'accés a diaris i revistes de tot el món.

També vull citar el programa Menja Llibres que es va incloure, també a partir de 2018, en el desplegament del Pla de barris de l'Ajuntament de Barcelona,

L'acció social de les biblioteques resta sempre present en els seus objectius, però fins fa pocs anys això no necessàriament era present en les llibreries

Més enllà del servei de préstec, la biblioteca esdevé cada vegada més un dinamitzador cultural

amb el colideratge de l'IMEB, Biblioteques de Barcelona, el Consorci d'Educació i els districtes. Aquest projecte, gestionat per l'Associació de Mestres Rosa Sensat, té l'objectiu de portar a terme l'acompanyament a la lectura individual (un infant, un adult) que, de manera rotatòria, convida els infants a explorar les diferents possibilitats que ofereixen els llibres seleccionats, llibres de diverses temàtiques i formats, llibres que possibiliten situacions plaents entorn a la lectura. Per la seva banda, també cal esmentar *Velocirepte*, 12 Mesos, 12 Llibres, dirigit a joves i lectures. Desitgem que iniciatives com aquestes, cosines germanes del programa LEXIT de la Fundació Jaume Bofill, tinguin una llarga vida.

El caramel de la literatura infantil sembla que encara permet més segells editorials

5 PREMIS I EDITORIALS

El caramel de la literatura infantil sembla que encara permet més segells editorials. És així com neix l'Editorial Sentir, amb la seva col·lecció «Creixicontes». La seva [pàgina web](#) marca clarament quins són els seus orígens: «Editorial Sentir neix a partir d'una demanda per part de mares, pares i professionals de la salut i de l'educació, de llibres adequats per prevenir i explicar als nens i nenes diferents temàtiques o problemàtiques actuals». Així, doncs, una col·lecció de llibres de coneixements per tractar les emocions sense literatura en els quals el Dani, el protagonista, ens mostra com superar la por —*Dani contra la por*— i altres dificultats de la vida quotidiana.

També Grup 9 Editorial, fusió dels tres segells Cossetània, Angle i Eumo, vol apostar per l'edició infantil i sembla que elaborarà títols per a aquesta franja. Restem a l'espera.

Entre les iniciatives a mencionar també val la pena la tasca de recuperació engegada per L'Altra Editorial que, en arribar al cinquè aniversari, van decidir iniciar una col·lecció de literatura juvenil, una tossuda determinació de desmuntar el mite que els joves no llegeixen. I amb aquesta voluntat ja han publicat tres títols clàssics: *El dia dels trífids*, de John Wyndham; *Quin dia tan bèstia!*, de Mary Rodgers, i *Quan un toca el dos*, d'Anna Greta Winberg, tres llibres de referència que ja van ser editats fa algunes dècades a l'històric segell La Magrana.

Finalment, i fruit de la situació política que estem vivint, l'editorial Comanegra va impulsar la signatura d'un manifest «de mínims democràtics» per protestar contra la persecució judicial a què ha estat sotmès el llibre il·lustrat *On és l'Estel·la?* que, tot seguint la línia d'*On és en Wally?*, il·lustrava el procés català i la seva repressió policial. Però, malgrat que el tema està al roig viu, l'oferta és molt limitada per a infants i joves i trobem pocs exemples com *L'estaca* (Símbol, 2018) de Lluís Llach i il·lustracions de Jordi Vila Delclòs.

Si hem d'observar les apostes de les editorials en determinats títols val la pena citar la publicació, fins i tot podríem dir que excessiva, de clàssics il·lustrats. Al llarg d'aquest bienni, i sense voluntat de ser sistemàtic, s'han reeditat llibres de Maurice Sendak, Tomi Ungerer, Janosch, Arnold Lobel, Kitty Crowther, Beatrix Potter, David McKee, Jill Barklem, William Steig, Roberto Innocenti, Leo Lionni, Popov, Davide Cali, Gabrielle Vincent i, per acabar de reblar el clau, l'*Orbis Sensualium pictus* de Comenius!

Però les reedicions d'autors catalans tampoc s'han quedat enrere i, així mateix, s'ha reeditat obra de Fina Rifà i Maria Àngels Ollé —*Tula, la tortuga* (Mars)—, Carme Solé —*La Lluna, la Terra i el Sol* (Comanegra)—, Pep Montserrat —*El regal* (Kókinos)—, Miquel Desclot —*Oi, Eloi?* (Kalandraka)—, Gusti i Ricardo Alcántara —*El pirata valent* (Kalandraka)—, Arnal Ballester i Teresa Duran —*Pim, pam, pum, poma* (Mars)—, Maria Àngels Ollé i Carme Solé —*Cullera de sopa: quatre contes per a aprendre a llegir* (Estrella Polar)—, Maria Aurèlia Capmany —*El gat negre mala bèstia i salvatge* (Comanegra / Ajuntament de Barcelona, 2018)— o Pere Formiguera —el formidable *El Petit Polzet* (Mars). Finalment, cal ressaltar la reedició de l'única novel·la juvenil de Teresa Pàmies, *Aventura mexicana del noi Pau Rispa* (La Galera), i la recuperació de *L'escarabat verd*, de Mercè Canela (Animallibres).

Sense cap mena de dubte tanta reedició pot tenir diverses lectures: moda?, necessitat?, manca d'originals?, normalització del fons en català? Suposo que les respostes van per barris.

Independentment dels premis atorgats per les diverses editorials, val la pena ressaltar, entre d'altres, la merescuda Medalla d'Or de la Generalitat per a l'escriptor Josep Vallverdú, famós per ser el pare del Rovelló; el Premi Nacional d'Il·lustració del Ministeri de Cultura 2018 a la il·lustradora Maria Rius; el Premi Maria Rius 2019 a la il·lustradora Fina Rifà, i el prestigiós Protagonista Jove 2019 per a la categoria d'onze i dotze anys a Maite Carranza per *La pel·lícula de la vida* (Cruïlla, 2016), il·lustrat per Iratxe López de Munáin.

Val la pena citar la publicació, fins i tot podríem dir que excessiva, de clàssics il·lustrats

Convé observar el fenomen de la que podríem anomenar poesia il·lustrada

6 TÍTOLS DE REFERÈNCIA

Entre les singularitats que han aparegut en el món editorial crec que val la pena citar algunes tendències i títols que destaquen especialment.

En primer lloc, convé observar el fenomen de la que podríem anomenar *poesia il·lustrada*, caracteritzada per la il·luminació d'un poema dividint els versos al llarg de diferents pàgines que conformen un àlbum únic i singular. Així, per exemple, podem trobar *Elogi del viure*, de Joan Maragall i

il·lustracions de Marta Casals (Símbol, 2018); *Tinc un tanc de juguina*, de Pere Martí i Núria Tomàs (Akiara, 2019); *Llibertat*, de Paul Éluard magistralment complementat per Jordi Vila Delclòs (Símbol, 2019); *Cançó de camí*, poema de Maria Mercè Marçal il·lustrat per Carolina T. Godina (Sembra, 2019) o, tot i que derivada d'una cançó, *Compta amb mi*, de Txarango (Nanit, 2019). Si a aquesta singularitat hi afegim els reculls de poemes de Ramon Besora —*No tinc por!* (Bambú) i *Zoo de paraules* (Edebé, 2018)—, Imma Pla —*Quatre contes d'amor: tardor, hivern, primavera, estiu* (A Buen Paso, 2018)—, Salvador Comelles —*Boníssim! Poemes per a llepar-se'n els dits* (PAM, 2019)—, Joana Raspall —*Amb sabates de molso* (Pagès Editors, 2018)—, o Lola Casas —*Ulls de merla* (El Cep i la Nansa)—, podem deduir que el moment que viu la poesia infantil és molt saludable, encara que no podem dir el mateix del teatre, el gran absent.

També comencem a trobar títols amb temàtiques que fins fa pocs anys eren impensables, com LGTBI amb el títol de Bernat Cormand *Els dies feliços* (A Buen Paso, 2018), o sobre la menstruació que ha escrit Lucia Zamolo amb el títol *El vermell mola* (Takataka, 2019). Ja han començat a arribar llibres d'autoria estrangera a l'entorn de l'ecologisme, com el best-seller de Greta Thunberg *Canviem el món* (Edicions 62), però de ben segur que l'oferta creixerà i que, esperem, sigui d'autoria catalana com mostra que és possible *Off* (Flamboyant, 2019) de Xavier Salomó, un cant a la protecció de la natura a partir d'un personatge molt i molt suggeridor. Pel que fa al tema del feminisme, també trobem a faltar autoria d'aquí enfront a l'allau de novetats foranes —pensem que de *Madame Curie* els infants en tenen sis biografies a l'abast!—, on només sobresurten els llibres de Tony Amago, *Nenes que van imaginar allò impossible (I ho van aconseguir)*, amb il·lustracions de Núria Rodríguez (Animallibres, 2019), i *Pioneres. Dones catalanes que han obert camí*, de l'escriptora Maria Carme Roca (Barcanova, 2019) il·lustrat per Anna Grimal.

Pel que fa a llibres documentals o de coneixements, és especialment destacable la tasca que ha engegat el segell Zahorí Books, amb llibres tan emblemàtics com *Infinits*, de Mariona Cabassa i Soledad Romero; *A dormir gatets!* i *A dormir, petita balena!* de Bárbara Castro Urío, i *Miro el món* de Romana Romanyshyn. Més puntualment, trobem Combel, amb els llibres dels colors *Blau, Vermell, Groc, Verd*, del tàndem Meritxell Martí i Xavier Salomó; *l'Herbari* d'Adrienne Barman, i *La meva casa al bosc* de Laëtitia Bourget, de Libros del Zorro Rojo; Kalandraka amb *Inventari il·lustrat d'arbres* i *Inventari il·lustrat de dinosaures* de Virginie Aladjidi i dibuixos d'Emmanuelle Tchoukriel; o Joventut amb *El meu primer llibre de física quàntica* i *El meu primer llibre de relativitat*, on Sheddad Kaid-Salah Ferrón introdueix una certa narrativitat en la presentació del tema, aspecte que fa de més bon passar el contingut. Celebrem que aquests títols no esdevinguin només un catàleg fred.

Els coneixements, però, resten gairebé orfes quan s'arriba a una certa edat. Per això celebrem especialment la publicació de la col·lecció «Akiparla. La força de la paraula» (Akiara, 2019), títols que donen veu a autors com Malala Yousafzai o José Mújica. I a més en doble versió anglès-català. Felicitats!

Comencem a trobar títols amb temàtiques que fins fa pocs anys eren impensables, com LGTBI

Els coneixements resten gairebé orfes quan s'arriba a una certa edat

Si fem una mirada a títols pel seu atreviment i gosadia, quelcom que no és gaire habitual, destaca especialment *Càndid i la resta* (Ekaré, 2018), de Fran Pintadera i Christian Inaraja, obra distingida amb l'XI Premi Internacional Compostela per a Àlbums Il·lustrats; i *Un pèl a la sopa* (Flamboyant, 2018) amb text d'Àlex Nogués i il·lustracions de Guridi, obra que a poc a poc enfonsa el lector en l'absurd, i mai més ben dit. D'aquest mateix autor destacar especialment el magnífic text que ens ofereix Akiara Books que porta per títol *La platja dels inútils*, un cant a la diferència i a la llibertat per fer cadascú allò que més li plagui.

Finalment, per als que volen anar un xic més enllà, no podem deixar de citar la nova edició del llibre d'Apel·les Mestres *Liliana* (ING, 2018), que Teresa Duran s'ha encarregat d'actualitzar a nivell de llengua mantenint les suggeridores il·lustracions originals; *Jo et lleigeixo i tu m'expliques*, de Jesús Ballaz i il·lustracions de Sebastià Serra (Animallibres, 2019), i *99 invitacions a la lectura*, del grup de treball Passió per la Lectura de l'Associació de Mestres Rosa Sensat (2019), que recull els vint anys de feina del grup a través de noranta-nou propostes de treball a l'entorn de noranta-nou llibres infantils de referència.

7 CALAIX DE SASTRE I MEMORÀNDUM

Entre les múltiples iniciatives en pro del llibre i la lectura que s'han esdevingut al llarg d'aquest bienni n'hi ha que només les podem classificar dins d'un calaix de sastre. Iniciem remenant el calaix i extraient la nova revista *Cocoter*, una publicació trimestral adreçada als nens i nenes que ho volen saber tot, molt ben il·lustrada, de format generós, cosa que la converteix gairebé en un àlbum de coneixements.

També val la pena ressaltar la tesi doctoral de Cristina Corroero que, amb el títol *Els llibres infantils al segle XXI*, completa el panorama d'aquesta temàtica iniciat unes dècades abans per Teresa Colomer.

Molt especialment, per tot el que ha dinamitzat i provocat a l'entorn de la LIJ catalana, vull ressenyar el canvi en la secretaria del Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil: Marga Mateu, una de les persones més sàvies i coneixedores de la LIJ catalana es va jubilar i la va substituir Marta Roig, a qui desitgem molta sort.

Malauradament, hi ha excel·lents autors i promotors del llibre que, després d'haver treballat intensament en pro de la LIJ, ens han deixat. A més dels ja citats Maria Àngels Ollé, Ramon Folch i Camarasa, Josep Maria Aloy i Rosa Mut, de qui ens en sentim deutors, també mantindrem en el record la il·lustradora Carme Peris, l'escriptor Ramon Saladrigues, la dibuixant Purita Campos (una de les autores de còmics més populars dels anys 1970 i 1980 i

**Hi ha excel·lents
autors i promotors
del llibre que,
després d'haver
treballat
intensament
en pro de la LIJ,
ens han deixat**

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

coneguda per les seves històries d'*Esther i su mundo*) i el contacontes Llorenç Giménez. Agraïts eternament per la vostra tasca i només dir-vos que romandreu en el nostre record per sempre.

I restem a l'espera de l'allau Rodari de 2020!

8 BIBLIOGRAFIA

Correro Iglesias, Cristina (2018). *Els llibres infantils al segle XXI*. Tesi doctoral dirigida per Teresa Colomer Martínez. Universitat Autònoma de Barcelona. <<https://www.tdx.cat/handle/10803/665173>>.

Hàbits de lectura i compra de llibres en Espanya 2019. Madrid: Federació de Gremios de Editores de Espanya, 2019. 34 p. <<https://www.gremieditors.cat/wp-content/uploads/2020/02/200221PRE-FGEE-Ha%CC%81bits-lectura-presentacio%CC%81n.pdf>>.

Portell, Joan; Ruiz, Gisela (2019). *Adolescents i lectura: el binomi fantàstic*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Ramada Prieto, Lucas (2017). *Esto no va de libros. Literatura infantil y juvenil digital y educación literaria*. Tesi doctoral dirigida per M. Manresa. Universitat Autònoma de Barcelona. <<https://www.tdx.cat/handle/10803/460770>>.

Disponible a:

<https://revistes.ub.edu/index.php/Anuari-BLL/article/view/002>

Portell Rifà, Joan. «Panorama del llibre infantil i juvenil a Catalunya (2018-2019):
Després de Bolonya... La vida continua».
Anuari de Biblioteques, Llibres i Lectura, vol. 6 (2020), p. 1-16. DOI: 10.1344/ABLL.2020.6.002

[Llicència Creative Commons](#)

Reconeixement – NoComercial – SenseObraDerivada
(by-nc-nd): No es permet un ús comercial de l'obra
original ni la generació d'obres derivades.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat d'Informació
i Mitjans Audiovisuals

CRICC

Centre de Recerca en Informació,
Comunicació i Cultura
UNIVERSITAT DE BARCELONA

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA
2020

Editors

Lluís Agustí
Maite Comalat

